

Група 105 Урок №7

Історія України

Тема: Українська революція 1917-1921р.р.

У 1917 р. територія України була поділена між Австрійською та Російською імперіями. Більша її частина перебувала в колоніальному становищі під царським режимом протягом двох з половиною століть, експлуатована та піддана політиці русифікації. Капіталізм розвивався не органічним шляхом, а в колоніальній формі, насамперед, в інтересах російського та європейського капіталу. Це визначало взаємовідносини між державою, капіталом та працею. Капіталістичний клас був переважно неукраїнського походження, у той час як серед верхніх прошарків робітничого класу, частка якого серед населення сягала 21%, переважали росіяни, що також було наслідком колоніального становища^[1]. Українці були призведені до низькооплачуваних, тимчасово зайнятих трудящих верств. Російська та русифікована частини міського робітництва були опорою російських соціалістичних організацій. Сконцентровані в русифікованих містах, вони були відірвані від основної маси українців у сільській місцевості. Поняття «селянин» і «українець» були синонімами.

Соціальне і національне питання змішалися у вибухонебезпечний коктейль. Поруч з російською державою та церквою пригнобленими українськими селянами господарювала російська та польська шляхта, яка складала клас феодальних поміщиків. У цьому контексті український марксист Микола Порш передбачав, що:

«Український національний рух не буде буржуазним рухом переможного капіталізму, як у випадку чехів. Він скоріше буде схожим на ірландський випадок: рух пролетарських та напівпролетаризованих селянських мас»^[2].

Соціальна і національна революція

Незабаром услід за падінням самодержавства Українська революція почала відрізнятися на фоні загальноросійської революції, поставивши завдання досягнення національного самоуправління. Рух, центром якого стала Українська Центральна Рада, був блоком середнього класу, селянства та української частини робітничого класу. Його очолили Михайло Грушевський, найвидатніший український історик, обраний від Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР), і марксист Володимир Винниченко, популярний письменник та лідер Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП). Центральна рада була масовими зборами, що склалися з депутатів робітничих, селянських і солдатських рад, обраних на відповідних з'їздах. Пізніше вона розширила свій склад за рахунок включення представників національних меншин, насамперед, організації єврейської національної автономії^[3].

Демонстрація в Києві, березень 1917 року

Центральна Рада одразу зіткнулася з питаннями, що вимагали негайного вирішення: світова війна, аграрна революція, розгортання спіралі економічної кризи. Але, не зважаючи на те, що всі провідні політичні партії ідентифікували себе як соціалістів, існували фундаментальні розбіжності в їхніх поглядах на революцію. З ключових проблем лідери ухилялися від прямої відповіді й відставали від динаміки розвитку народного руху, навіть у такому важливому для нього національному питанні. Усередині Центральної Ради відносини все більше й більше напружувалися, насамперед, між правлячими колами, що походили з інтелігенції та середнього класу, та основною масою делегатів. Переважав той погляд, що створення самостійної держави буде «передумовою успіху боротьби за політичне й соціальне визволення». Це відповідало тій дуалістичній концепції, згідно з якою соціалістична революція має відбутися на Заході, натомість у «відсталій» Росії революція може бути тільки буржуазно-демократичною.

"У той час як серед народних мас зростало відчуття, що бездіяльність Центральної Ради в соціальній сфері не може бути виправдано слабкістю Російського Тимчасового уряду, Жовтнева революція загострила ці протиріччя, ставлячи руба питання характеру революції."

Поступово серед українських соціалістичних партій поширювалася інша точка зору, а саме, що їхнім завданням є «доведення буржуазно-демократичної революції до кінця» і «проведення соціальної революції»^[4]. Але швидко проявилася й та яскраво виражена особливість революції, яка полягала в розколі між українською й неукраїнською частинами робітничого класу і відчуженні селянства від міських робітників, що мало наслідком розрив між соціальним і національним виміром^[5]. У той час як серед народних мас зростало відчуття, що бездіяльність Центральної Ради в соціальній сфері не може бути виправдано слабкістю Російського Тимчасового уряду, Жовтнева революція загострила ці протиріччя, ставлячи руба питання характеру революції. Коли Центральна Рада встановила свою владу і проголосила створення Української Народної Республіки (УНР), виникли сприятливі умови для зближення розбіжних елементів на підставі двох тенденцій. По-перше, серед членів УСДРП та УПСР зростала прихильність до вимоги радикального соціалістичного оновлення Центральної Ради^[6]. Другою тенденцією був сплеск підтримки серед рад, які визнавали УНР та прагнули її переобрання^[7].

Розходження в соціальному та національному питаннях долалися в ідеї незалежної України, заснованої на органах робітничого і селянського самоуправління. Життєздатність такої можливості підтверджується прикладами двох недовготривалих ініціатив. У Києві більшовики та Центральна Рада співробітничали при поваленні Тимчасового уряду та були об'єднані в «Крайовий комітет охорони революції», що складався з усіх революційних організацій та соціалістичних партій у Києві^[8]. Так само і «Харківський крайовий Військово-революційний комітет» сформувався на базі рад і Вільної Української Ради^[9].

Гасла робітничого контролю, захоплення і поділу землі, антивоєнні настрої серед солдатів усі вказували в напрямку соціалістичної трансформації. Але сили, які могли їх утілити в життя, не об'єдналися й діяли окремо. Необхідне для реалізації цих вимог зближення було сповільнене. Більшовицькі лідери Росії вели себе безтактно, не беручи до уваги українські особливості. Всеукраїнський з'їзд робітничих, солдатських і селянських депутатів 16 грудня 1917 р. став утраченою можливістю. Ситуація загострилася несподіваним ультиматумом Радянської Росії, яка, не порадившись з українськими більшовиками, погрожувала війною^[10]. Помірковані лідери УНР відмовили в пропорційному представництві міським радам, а деякі лідери УСДРП саботували свої мандати пробуючи домовитися з більшовиками. В атмосфері взаємних звинувачень З'їзд підтримав Центральну Раду переважною більшістю голосів, але це була піррова перемога.

Внутрішня фрагментація породила два уряди УНР: один – у Харкові, призначений меншим з'їздом рад, другий був сформований Центральною Радою в Києві. Багато більшовицьких робітників відмовилися брати участь у «братовбивчій війни», яка почалася згодом. Центральна Рада так само зіткнулася з проблемами – багато хто зайняв нейтральну позицію або

перейшов у протилежний табір. Не зважаючи на всі зусилля російських більшовиків надати цій війні класового характеру, вона прийняла форму міжнаціонального конфлікту, який паралізував діяльність багатьох українських лівих. Харківський уряд, що складався з більшовиків та лівих українських соціал-демократів, переважно ігнорувався військами Радянської Росії, частина з яких дозволяла собі шовіністичні витівки.

Триваюча війна між Німеччиною та Радянською Росією загострила кризу. Через підміну внутрішніх елементів зовнішніми силами Революція поглинула себе. Київський уряд правих есерів уклав союз із Німеччиною в Брест-Литовську. Німці позбавили влади спочатку харківський уряд, а згодом і Центральну Раду як ненадійних «лівих опортуністів», встановивши сателітну «Українську державу» на чолі з гетьманом Скоропадським.

Відео фрагмент до теми уроку за даним посиланням
<https://www.youtube.com/watch?v=Vl0IcgJWwd4>

Домашнє завдання

Підручник Історія України 10 клас за ред. О.І.Пометун, Н.М.Гупан

Параграф 4 ст.34-42 (читаємо)

Письмово завдання 4,5,6, ст..42